

Tomáš Šalmon

(Ne)bezpečný internet

Sprievodca
pre používateľov
internetu
od 10 do 99 rokov

viac >

V KNIHE NÁJDETE:

- > ako sa brániť kyberšikanе
- > ako bezpečne nakupovať v e-shopoch
- > ako rozoznať hoax alebo fake news
- > ako odhaliť internetových podvodníkov a útočníkov
- > ako sa nepopáliť na zoznamke a sociálnych sieťach
- > a mnoho ďalšieho

Ljndeni

HOAX

(Ne)bezpečný internet

Vyšlo aj v tlačovej podobe

Objednať môžete na
www.lindeni.sk
www.albatrosmedia.sk

Ljndeni

Tomáš Šalmon
(Ne)bezpečný internet – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2020

Všetky práva vyhradené.
Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť rozširovaná
bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ALBATROS **MEDIA**

Tomáš Šalmon

(Ne)bezpečný internet

Spríevodca
pre používateľov
internetu
od 10 do 99 rokov

Ljndeni

Obsah

Predslov	11
Upozornenie	13
Štítky s odporúčaním „PRE KOHO“	14
O autorovi	15
Prehlásenie	15
 KAPITOLA 1	
Internetové stránky a diskusie	17
Internetové stránky sa venujú všetkému, aj zlu...	17
Čím si otvárame a pozeráme internetové stránky?	18
Nebezpečný obsah na internete a sťahovanie	19
Vírusy na webe	21
Rizikové typy súborov	22
Spravodajstvo, magazíny a blogy	23
Skrývanie reklamy znižuje kvalitu obsahu	26
Konšpiračné portály	30
„Doktor Google“	32
Falošné stránky a magazíny	35
Podvodné reklamy a nebezpečné predaje	37
Pozor na falošných lekárov	39
Recenzie a overovanie	41
Hejtovanie, hejteri a svet nenávisti	42
Cookies	46
Ako je to so sťahovaním z internetu?	49
Neverte (všetkému), ale overujte (čo overiť ide)	55
Kryptomeny	56
Obete vydierania s nahými fotkami a výkupné v BTC	60
Ako sa brániť pred vydieraním na Facebooku pomocou kryptomeny?	62
Nie ste si istí? Kde hľadať pomoc?	63

KAPITOLA 2

Kyberšikana	65
Šikana a jej online podoba – kyberšikana	65
Rozdelenie kyberšikany podľa typov agresorov	66
Rozdelenie kyberšikany podľa typov technológií	73
Ako riešiť kyberšikanu a na čo sa pripraviť?	77
Ako spoznať, že je dieťa obeťou kyberšikany?	77
Dospelý človek ako obeť kyberšikany	78

KAPITOLA 3

Sociálne siete	81
Sociálne siete	81
Neprezrádzajte o sebe priveľa	82
Neznámi „priatelia“	84
Deti na sociálnych sieťach	86
Ochrana detí na sociálnych sieťach	87
Čo urobiť v rámci prevencie?	91
Čo je to viralita?	92
Osobný profil ako vlastná vizitka	92
Hacknutie účtu na Facebooku	93
Ideálna obeť? Outsider, hendikepovaný a sociálne slabší	96
Vydieranie a obchodovanie s fotkami	97
Máj 2019: Stovky obetí a ich nahé fotografie	97
Súťaže na Facebooku	99
Súťaže na Instagrame	102
Oznámenia o výhre	103
Verejné zbierky na sociálnych sieťach	109
Modlitba za „like“. Áno, čítate správne	110
Podvodné správy a reklamy	111

KAPITOLA 4

Zoznamky a „chat“	113
Falošné zoznamky	114
Phishing prostredníctvom odkazu	118
Nebezpeční ľudia a pedofília	119
Dievčatá sú najčastejšou obeťou obťažovania	121

Fotografie a sexuálne narážky	122
Vydieranie a útoky	123
Deti sa ocitnú v pasci najčastejšie, keď...	125
Kultúra príspevkov, ktoré sú adresované ženám	129
Deviácie ako neznáma hrozba	131
Ako bojovať proti pedofilom?	136
 KAPITOLA 5	
E-mail	137
E-mail v súčasnosti	137
Zabezpečenie e-mailu	140
Neporiadok a riziká v e-mailovej schránke	142
Zabudnuté heslo alebo zneužitie hackerom	145
Trestná činnosť cez e-mail	146
Prečo to nerobiť	147
Vydieranie cez e-mail	148
Phishing a popularita BitCoinu	149
E-maily s faktúrami a klamanie účtovníčok	151
Odkazom a prílohám v neznámych e-mailoch sa vyhýbajte	152
 KAPITOLA 6	
Spam	155
Zopár šokujúcich čísiel	155
SPAM a jeho podoby	157
SPAM v e-mailovej schránke	157
SPAM v internetových diskusiách	157
SPAM v komentároch v článkoch	157
SPAM na ďalších miestach	158
Prečo ste dostali spam a kde ste pochybili?	158
Inzerát: Predám databázu e-mailových adries	160
Protiútok	161
Falošné zbierky pre chorých a v núdzi	163
Trolling	164
Falošné upozornenia na expiráciu domény	168
Pozor na falošné faktúry za „viditeľnosť stránky“	168
Katalógy stránok ako hrozba	170

KAPITOLA 7

Hoax a fake news	173
Ako spoznám hoax?	173
Stručná typológia hoaxu	174
Primitívne reťazové správy	177
Hoax vzniká pre zábavu aj nevedomosť	178
Hoax s mincami	179
Hoax s koronavírusom	180
Reklamný a nákazlivý hoax na Facebooku	181
Fake News	183
Vymyslené novinky ako kreatívna „oddychovka“	185

KAPITOLA 8

Osobná bezpečnosť	187
Osobné údaje a chýlostivé dáta	188
Nedávajte o sebe vedieť všetko a všade	190
Heslá	191
Funkcia zapamätania hesla	194
Mobil	195
Ochrana mobilného telefónu	197
SMS z inzerátov a platených služieb	198
Absolútna bomba je, keď predávaš, aj platíš	204
Platobná karta	206
Čo za žiadnych okolností nikdy nerobte	207
Fotografie	209
iCloud hacking a celebrity online	211
Autorské práva	212
Dokumenty, dáta, doklady, posudky...	213
Nepáči sa vám niečo? Bojujte!	217

KAPITOLA 9

Osobný počítač alebo mobil	221
Počítačové vírusy a ďalší nebezpečný software	222
Malware alebo tiež „vírusy“ a ich podoby	223
Antivírus	227
Wi-Fi	228
Verejná Wi-Fi tam vonku	230
Je webkamera na počítači rizikom?	231

Stahovanie súborov	233
Spôsoby šírenia súborov	235
Legálne prístupy k filmu, hudbe či softwaru	238
Záchrana zmazaných súborov	239
Predávate mobil, počítač alebo disk? Bacha!	241
KAPITOLA 10	
Zárobky, zisk a kryptomeny	243
Naozaj fungujúce systémy zárobku	244
Práca na doma	244
Hazardné hry	249
Provízne systémy a zisk z vášho webu	251
KAPITOLA 11	
Platené služby, nákupy a platby	255
Vaše nákupy = príležitosť pre podvodníka	255
Preverujte, za čo platíte	256
Internetové obchody a nakupovanie	257
Nákupy na eBay, Amazon a AliExpres	259
Falošní predajcovia hier	261
Pozor na pravidelné platby	262
Zneužitá platobná karta. Čo teraz?	263
Malware hrozby (vírusy), ktoré vyžadujú platby	264
KAPITOLA 12	
Návody a nástroje	267
Ako zistiť, či je fotografia originál a odkiaľ pochádza?	267
Reverzné vyhľadávanie obrázkov cez mobil	268
Ako vytvoriť to najlepšie heslo, ktoré existuje?	268
Kde získať bezplatné fotografie?	269
Niektó vytvoril profil s vašimi fotografiami	270
Nahlásenie podvodnej súťaže / stránky na Facebooku	271
Nevhodné správanie používateľov je možné nahlásiť	272
Ako vytvoriť screenshot / snímku obrazovky	273
Ako zistiť vlastnú IP adresu	275
Trestné oznámenie	275

Slovník zo sveta online bezpečnosti	277
Záver	285
Nikdy sa nesmejte z menej skúseného používateľa počítača	285
Podakovanie	287
Register	289

Predslov

Internet je skvelý sluha, ale zlý pán. Pánom sa nad niekým môže stať práve vtedy, ak ho ovládne svojimi možnosťami a neobmedzenosťou, alebo ak ho ovládne niekto na druhej strane linky. Niekto bez mena a bez tváre, no s jasnými úmyslami. Aby sme mohli považovať internet za bezpečné prostredie, musíme ho poznať a vedieť sa v ňom pohybovať. Pre zdanlivú jednoduchosť má tento pocit každý. Možno aj vy. Len preto, že vám kedysi kamarát ukázal, ako si na YouTube nájdete video a ako prepnete na ďalšie, alebo si prečítate správy na Facebooku, už máte pocit, že to zvládáte.

Pravdou však je, že ani internet nebol vybudovaný pôvodne na to, na čo sa používa dnes. Na prvý pohľad je nástrojom úžasným, na pohľad druhý nekonečným... a na pohľad tretí nebezpečným.

Príliš prístupný internet odhalil nepripravenosť ľudí

Moderné technológie, výhodné dátové balíčky mobilných operátorov, ale pokojne aj rodičia, ktorí sa naučili zbaviť sa svojich detí pripojením k internetu, spôsobili jeden veľmi vážny problém. Internet sa stal dostupnejším. Súčasná moderná rodina už nechodí k babičke tak často, pretože jej pod viačičný stromček kúpili už tretí tablet, pripojili na internet a naučili ju komunikovať na Skype. Babička objavila kúzlo Facebooku, surfovania na Googli a rovnako tak veľké množstvo detí v mobile sleduje správy a statusy svojich priateľov. Pripojený je každý, no pripravený je možno každý desiaty. Rovnako tak, ako všetci na Slovensku majú pripojenie, internet objavilo aj mnoho živlov. Jednotlivcov, ktorí prišli na nedokonalosti nejakého systému, alebo zločincov, pre ktorých je internet zlatou baňou. V prvom rade sú to ľudia, ktorí z neho robia nebezpečné prostredie. Vyhľadávajú medzery a príležitosti, ako okradnúť ostatných. Internet na to ponúka výnimočné príležitosti a aj oveľa slabší pocit viny, ako keby ste okradli niekoho na ulici. Nevidieť obeti tvár, takže neprichádzajú žiadne výčitky. Je ňou ale vždy niekto živý. Možno ste to vy alebo niekto z vašich priateľov a blízkych. Lenže nie každý si prizná, že sa nechal oklamať. Znamenalo by to poníženie pred ostatnými. Naj-

mä v mladom kolektíve. Stať sa obeťou podvodníka, klamstva, hackera alebo nebezpečného útoku je dnes také bežné, ako zabudnúť niekde kľúče alebo sa ocitnúť v zápche.

Kde hľadať pomoc?

Na Slovensku neexistuje vážny inštitút pomoci, záchranná linka a ani polícia niekedy nie je to najvhodnejšie miesto, kde hľadať pomoc. Sú tu len projekty ako **zodpovedne.sk** alebo **pomoc.sk** a pridružené projekty. Za niekoľko rokov som zažil neuveriteľné množstvo prípadov, osudov, nešťastí alebo útokov. Vždy s rôznou intenzitou, v rôznom štádiu pokusu, ale aj takých, kde už bolo neskoro. Aj preto bolo mojou snahou priniesť materiál, ktorý by mohol upozorniť na všetko to nečisté a nebezpečné, ktorému sa odmietajú mnohé médiá venovať. O mnohých problémoch verejnosť nevie. Zrejme ste ani len netužili, aký nebezpečný vie byť napríklad Facebook. Inak nebezpečný pre toho, kto má v profile uvedený vek 16 rokov, a celkom inak nebezpečný pre toho, kto si vyplnil rok narodenia 1956. Práve na našich starých rodičov číha na internete nepredstaviteľné množstvo hrozieb. Šmejdi sa presúvajú na internet už dlhšie, no so silou, akou cieľia reklamy dnes, prekonávajú očakávania.

Foto: pixabay.com, RobinHiggins, caffeinesystem

Upozornenie

Táto publikácia nie je dielom psychológa ani policajného vyšetrovateľa. Je dielom niekoľkoročného úsilia pomôcť ľuďom, ktorí o ňu žiadali a ktorí ju potrebovali. Je súhrnom mnohých skúseností a snahy o upozornenie na problémy, ktoré dodnes nemusia mať riešenia a verejnosť ich v niektorých prípadoch stále nerozoznáva. Ak vám táto knižka umožní pochopiť hrozby a inšpiruje vás akokoľvek pomáhať ďalším, jej účel a môj cieľ sa tým pádom začal naplňovať. Cieľom tejto publikácie je upozorniť na problémy, ktoré ste možno doteraz za ne ani nepovažovali. Rád by som vám nasadil vylepšené „okuliare“, pomocou ktorých rozoznáte hrozbu oveľa ľahšie, ale rovnako tak nájdete riešenia. Popisované postupy, akými konajú podvodníci a útočníci, nemajú slúžiť na ich kopírovanie. Sú predstavené a vysvetlené, aby vám umožnili praktiky jasne identifikovať. Zároveň postupy a kroky páchatelov pochopiť. Každá obeť sa môže brániť a takmer vždy existuje riešenie, ako páchatela potrestať. Práve o tom je táto kniha. Jej cieľom je pomôcť a možno zachrániť viac ako len peniaze.

Kniha vychádza z osobných skúseností a praxe autora. Jednotlivé navrhované postupy a odporúčania mohli byť výsledkom výraznej improvizácie pre chýbajúce iné dostupné riešenia. Túto improvizáciu bolo možné neustále zdokonaľovať priamo v praxi. Poznatky a fakty v tejto knihe zväčša nevychádzajú z prekladanej literatúry a iných zdrojov, ale priamo zo slovenského prostredia. Z diania sledovaného stále rovnakými očami a zaznamenávané pomyselným „rovnakým perom“ s odstupom rokov.

Kniha a jej obsah nenahrádza odbornú právnu pomoc, činnosť polície a ňou poverených odborníkov.

Štítky s odporúčaním „PRE KOHO“

Táto kniha je v celom rozsahu určená čitateľom všetkých generácií. Jednotlivé časti však vyslovene odporúčam konkrétnym generáciám alebo skupinám ľudí. Primárne určená cieľová kategória čitateľa môže byť uvedená ako štítok s odporúčaním.

- ▶ **DETI** – téma vhodná pre začínajúcich používateľov a deti do 14 rokov
- ▶ **MLÁDEŽ** – téma vhodná pre mládež od 13 do 20 rokov
- ▶ **DOSPELÍ** – odporúčanie tém vhodných pre ľudí v produktívnom veku, dospelých, rodičov aj nerodičov. Obsah sa venuje hrozbám, ktoré sa môžu týkať priamo ich pôsobenia a cielenia hrozby
- ▶ **SENIOR** – téma označené pre seniorov približuje pozadie hrozieb, ktoré môžu byť cielené práve na starších ľudí
- ▶ **PODNIKATEĽ** – témy popisujúce ohrozenia podnikania, stabilitu používaného systému či ohrozenie financií firmy
- ▶ **VŠETCI** – témy určené všetkým bez rozdielu veku

O autorovi

Tomáš Šalmon sa pohybuje v prostredí internetu od roku 2001. Je autorom viacerých stránok a niekoľkých aplikácií. V priebehu rokov 2004 až 2007 sa výraznejšie zaoberal skúmaním internetu, zárobkových systémov a zrodu prvých veľkých hráčov v internetovej komunikácii. Pred niekoľkými rokmi odovzdával na hodinách informatiky vedomosti žiakom na dvoch základných školách. Na cestu boja proti internetovým hrozbám sa vydal po niekoľkých prípadoch zneužitia a vážneho ohrozenia ľudí v jeho blízkosti. V záujme vyriešiť to, čo bolo nad sily akéhokoľvek úradu a možnosti občajného človeka, ako aj v záujme zamedziť, aby sa podobné prípady neopakovali, začal sa venovať téme, ktorej rozsahu a bezohľadnosti ani po rokoch celkom neporozumel. Od roku 2008 sa pre takéto prípady zamerával na slovenské zoznamovacie prostredie. Pre jeho pôsobenie v rôznych internetových komunitách si ho začínali všímať a vyhľadávať prvé obete rôznych hrozieb. Prelom prišiel v roku 2012, keď prenikol do tajomstiev oveľa väčších hrozieb, ako sa bežne spomínajú. V priebehu posledných rokov prispieva na slovenské portály zaoberajúce sa internetom alebo kybernetickou bezpečnosťou. Spolupracuje príležitostne s médiami, s redaktormi televízie Markíza, s portálom hoax.sk a ďalšími miestami. Rovnako tak odpovedá na žiadosti o informácie vyšetrovateľov a obetí kyberšikany, útokov, podvodov, zneužitia a vydierania.

Prehlásenie

Autor publikácie nie je súčasťou žiadnej ilegálnej komunity. Nie je prechováateľom a šíriteľom žiadnych nezákonných materiálov. Nevyužíva ilegálne nástroje, prípadne postupy, ktoré by boli v rozpore s platnou legislatívou, dobrými mravmi a zákonmi. Jednotlivé prípady a ukážky uvádza na základe dôkazov a výpovedí poškodených, prípadne uvádza zdroje. Za svoju činnosť počas celého trvania neprevzal ako odmenu žiadne finančné alebo hmotné dary. Autor publikácie nie je vlastníkom žiadnej programovej výbavy, používateľom ilegálneho softwaru alebo scriptov zasahujúcich akokoľvek do onli-

ne prostredia alebo počítačov. Autor dokonca v súčasnosti nie je vlastníkom vlastného počítača a postupne opúšťa online prostredie, ktorému sa plánuje venovať len príležitostne.

KAPITOLA 1

Internetové stránky a diskusie

Ak by som mal definovať odborne a oficiálne, čo je webová alebo internetová stránka, ide o online prístupný dokument uložený na serveri, ku ktorému pristupuje používateľ pomocou konkrétnej IP adresy alebo dnes už takmer výlučne len pomocou doménovej adresy. Dokument obsahuje hypertext, obrázky a rôzne ďalšie prvky. Vybavený je scriptmi, ktoré reagujú na používateľa, jeho potreby. Stránky prispôbujú podľa toho, či prichádza používateľ cez mobil alebo počítač, či prichádza opakovane. Stránky pozeráme v aplikácii, ktorá sa volá internetový prehliadač.

Internetové stránky sa venujú všetkému, aj zlu...

Súčasná ponuka internetu prináša všetko. Vieme si na internete objednať aj zaplatiť hotel kdekoľvek na svete, spojiť to s dopravou, transfermi, službami, požičať si auto, vybaviť si niektoré typy dokladov, zabezpečiť si u lekára očkovanie, zmeniť poisťovňu, investovať peniaze na burze, komunikovať s priateľmi, pracovať, pripájať sa do práce z pohodlia domu (takzvaný homeoffice), sťahovať hudbu, komponovať hudbu, vytvárať grafiku, hrať sa online... Bolo by to však 1 888 strán navyše, ktoré nebudem zaplňať popisom všetkých činností. Na internete je dnes naozaj všetko. Aj návod na bomby a svetlice sa mi podarí nájsť v priebehu 60 minút, kým v roku 2001 na to stačilo pár sekúnd. Za posledné roky vznikli rôzne zabezpečenia. Aj Google robí veľa pre ochranu ľudí pred nebezpečnými stránkami. V minulosti bolo ľahké dostať sa na stránky zaplnené vírusmi či na stránky, ktoré nemali potrebné zabezpečenia. Dnes vás veľmi rýchlo na taký web upozorní už webový prehliadač.

Prvé zoznámenie sa s internetom sa tak pre mnohé deti neodohráva na hodinách informatiky, ale v tabletoch a mobiloch doma. Odrazu je povinnou aplikáciou Facebook, lebo každý z triedy ho už má a byť výnimkou znamená byť „out“. Odrazu je to Facebook, čo dieťa ovláda lepšie ako vlastný rodný jazyk či techniku umývania zubov. Pre ľudí v produktívnom veku číha najviac rizík na zoznamkách, v emailoch a pri surfovaní. Aj keď je pravdou, že ženy a dôverčiví ľudia sú ľahšou obeťou v každom veku.

VŠETCI

Čím si otvárame a pozeráme internetové stránky?

Internetové stránky dokážu čítať internetové prehliadače. Internetový prehliadač, alebo ak chcete „browser“, je aplikácia s niekoľkými nástrojmi (nastavenia hesiel, domovská adresa, záložky, rôzne funkcie ladenia a podobne), no hlavne s políčkom pre zadanie adresy a priestorom pre zobrazovanie samotnej stránky. Každý počítač s Windowsom má od výroby **Internet Explorer** (charakteristické modré malé „e“). V mnohých svojich verziách na mnohých počítačoch je v žalostne zlom stave, nefunkčný a pomalý. Windows 10 má rýchlejšiu a o trochu bezpečnejšiu verziu s názvom **Microsoft Edge**. Internet Explorer radi celé roky nahradzujeme **Google Chrome** alebo prehliadačom **Mozilla Firefox**. Počítače s operačným systémom od Apple sú vybavené prehliadačom **Safari**. Princíp fungovania je však stále rovnaký. Všetky sú bezplatné a tie lepšie sa udržiavajú aktuálne samé. Odporúčam nesťahovať si žiaden z týchto prehliadačov z iných miest ako tých oficiálnych. Objavuje sa aj slovenská verzia Firefoxu zo stránok, ktoré si z Firefoxu urobili hračku na propagáciu svojich stránok a rôznych partnerov. Nič, čo by sa dalo nazvať užívateľským komfortom.

Chrome

Safari

Firefox

Microsoft Edge

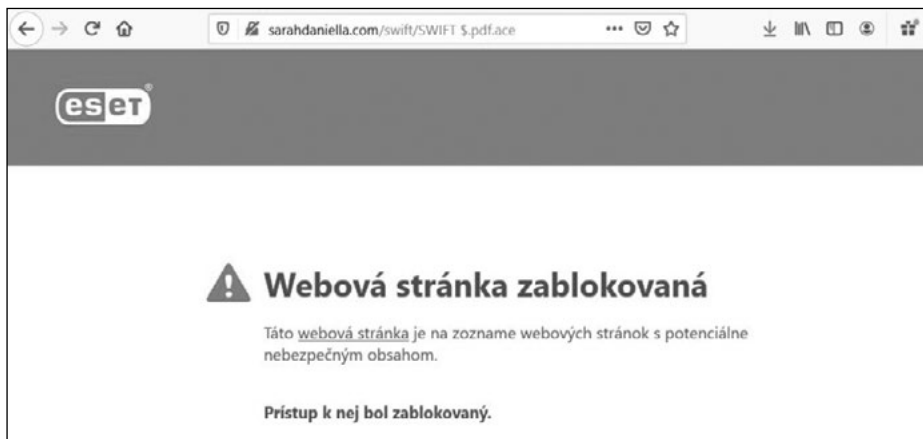
Oficiálne stránky pre jednotlivé prehliadače:

- ▶ Google Chrome: <https://www.google.com/intl/sk/chrome/>
- ▶ Mozilla Firefox: <https://www.mozilla.org/sk/firefox/new/>
- ▶ Opera: <https://www.opera.com/sk>

VŠETCI

Nebezpečný obsah na internete a sťahovanie

Internet je obľúbený nástroj pre prístupnosť čohokoľvek. Skrátka si to stiahnete. Láka sťahovanie celkom nových hier, ilegálnych prídavkov, elektronických kníh, skúšanie nových aplikácií alebo erotické videá nejakej známej celebrity. Pokiaľ ide o niečo mimoriadne lákavé a populárne, je to príležitosť pre hackerov, aby do súborov ukryli skrytý kód (malware či hovorovo „vírus“). Pozmenili súbory a nachystali pascu. Horlivo si milióny ľudí stiahnu hernú novinku a plní nadšenia si ju zahrajú, no ani len netušia, že s hrou inštalujú niečo navyše.

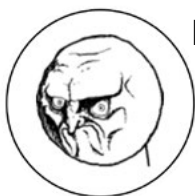

Dobre zabezpečený počítač vám nedovolí vstúpiť na podozrivé a infikované stránky. Objaví sa upozornenie pred hrozbou. Buď priamo komunikuje s databázou prehliadača a zobrazí varovanie, alebo zareaguje antivírus svojím upozornením.

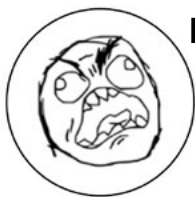
Kedy ste menej ohrození?

Relatívne bezpečné môže byť správanie, kedy na stránky prichádzate cez Google, navštevujete bežné známe portály, nezachádzate do neznámych vôd a nenakupujete v neznámych obchodoch. V počítači by ste mali mať minimálne aspoň nejaké antivírusové riešenie. Freeware či priamo to, ktoré je súčasťou aktualizovaného OS Windows. Platí, že nesťahujete filmy, hry, software, neprechádzate po neznámych stránkach, fórach a neklikáte na odkazy. Poštu zároveň nesťahujete Outlookom do počítača.

Kedy ste viac ohrození?

Viac sa vystavujete hrozbám, keď máte počítač zabezpečený bezplatným antivírusovým riešením, internet používate v neprehnanej miere na surfovanie, sem-tam si stiahnete nejaký film, hru, klikáte aj na neznáme stránky a na email sa prihlasujete jedine priamo na gmail.com alebo v inej službe bez používania Outlooku. Pri veľkom šťastí sa pokojne stane, že vás nič po celý čas používania počítača neohrozí. Opakujem – pri veľkom šťastí.

Kedy ste najviac ohrození?

Pri používaní internetu a surfovaní sa najviac vystavujete nebezpečenstvu, ak v sebe kombinujete slabú antivírusovú ochranu, používate posťahovaný ilegálny software, v ktorom sa hravo skrýja trójsky kôň či malware, sledujete fóra, internetové stránky, klikáte na odkazy v stiahnutých súboroch, sťahujete poшту cez Outlook priamo do počítača a na sťahovanie súborov používate P2P klientov pre sťahovanie torrentov. To je ideálny spôsob, ako k sebe dostať spiaci vírus cielené a ešte s pomocou viacerých rovnako oklamanych „seederov“.

TIP: Nemať žiaden antivírus, alebo inak povedané ochranu prieniku nejakej špiny do počítača, nie je dobrý nápad. Je to ako vyraziť do dažďa len v slipoch a bez dáždnika. Zásadným krokom môže byť aspoň získanie bezplatných vydání antivírusov, akým je napríklad úspešný AVG FREE, antivírus od českých vývojárov, ktorý má aj úspešnú platenú verziu. Bezplatná verzia má schopnosť zabrániť veľkým hrozbám prieniku do vášho počítača. O antivíruchoch a hrozbách viac v kapitole Osobný počítač.

VŠETCI

Vírusy na webe

V online prostredí sa vírusom darí najlepšie. Ako inak by sa im podarilo rozšíriť z jedného miesta zemegule na druhé? Najľahšie sa do počítača dostanú pomocou súborov stiahnutých z internetu a z podozrivých príloh. Napríklad stiahnutý pirátsky Adobe Photoshop predstavuje riziko. Ako atraktívny produkt je terčom hackerov na ukrytie škodlivého kódu. Ani netušíte, že „cracked“ verzia má v sebe poschovávané rôzne prekvapenia. To je, samozrejme, len príklad. Dynamické stránky môžu mať rôzne slabiny, neaktualizované a nezabezpečené pluginy, rôzne scripty, ktoré načítavajú dáta z iných serverov. Alebo pomocou nich môže návštevník vstupovať do rôznych nastavení a práve v tomto rozhraní existujú nedostatky zabezpečenia. Tým pádom na server neodošle len svoje údaje, ale dokáže prečítať spôsob spojenia. Upraviť ho a preniknúť priamo do vnútra stránok zvonka. Iný spôsob je priamo vstúpiť do serveru k súborom, pozmeniť niektoré scripty a nechať ich žiť svojím životom. Je bežné, že na server vstúpi hacker cez rôzne vzdialené prístupy, pozmení kľúčové súbory a odíde. Návštevník môže byť na infikovanom webe presmerovaný na celkom iný, čo je pre majiteľa stránky niekedy vyslovene katastrofa. Dobrá antivírusová ochrana, opatrné používanie internetu v neznámych vodách a neshovovanie aplikácií z neznámych stránok sú základom, ako sa vyhnúť komplikáciám.

Rizikové typy súborov

Trainer

K viacerým hrám sú vytvorené ako cheatovacie nástroje. Viete si s nimi vytvoriť nesmrteľnosť svojej postavy, neobmedzené strelivo, docieľiť neobmedzené zdroje v staviteľských a strategických hrách. Drobný trainer má len pár kilobajtov. Prakticky len do príkazového riadku hry alebo inou metódou vsúva krátke príkazy. Zväčša súvisia s vývojom a testovaním hier, no tieto funkcie opätovne vyvolajú pomocou konkrétneho tlačidla. Trainer je celé roky bežnou špecialitou drobných hackerov a editorov. Ich výroba bola dávnejšie koníčkom mnohých modérov a programátorov a neraz sa do nich darilo skrývať aj vážnejšie vírusy. Bola totiž záruka, že si ich ľudia stiahnu a spustia. Keďže mnoho z nich bolo identifikovaných ako podozrivé súbory, ne jeden príbalový readme.txt súbor vopred žiadal, aby bol vypnutý antivírusový program. Existuje ľahšia cesta do počítača? Rovnako je na tom drobná aplikácia „**KEYGEN.exe**“ alebo „KEY GENERATOR“, ktorá má za úlohu vygenerovať sériové číslo k aplikácii, ktorú chcete otvoriť.

Crack

Na to, aby sa dala napálená hra spustiť len tak bez originálneho CD, alebo aby nepožadovala vložené CD, slúži crack. Jednoduchý názov v sebe zahŕňa viacero typov modifikovaných súborov. Výroba takýchto súborov je vážnejší zásah do diela ako jeho sťahovanie a ponúkание na internete. Ale to je iný príbeh, ktorému sa na Slovensku venuje päť a pol človeka. Cracky boli a vlastne stále sú žiadaným súborom na internete. Existuje neuveriteľné množstvo stránok, ktoré sa prezentujú ako miesta vhodné na ich stiahnutie. Najčastejšie však stiahnete akýsi DOWNLOADER, ktorý sľubuje všetko, len nie to, čo potrebujete. Je cestou škodlivého softwaru do počítača a po dlhom trápení i tak nezískate, čo potrebujete a hľadáte. Nájsť správny crack je niekedy nadľudská úloha. Predstavuje viacero skrytých rizík. Dá sa im vyhnúť. Oblúbenú hru si stačí kúpiť alebo potrebný software aspoň prenajať. Alebo nájdite alternatívy. Napríklad taký Adobe Photoshop sa dá „nafingovať“ vďaka stránke photopea.com.

Typy softwarov:

- ▶ **Freeware:** voľný bezplatný software
- ▶ **Shareware:** software s obmedzenými funkciami, ktoré sa odomknú po úhrade. Otestujete si tak, či je to to, čo hľadáte.
- ▶ **Trial verzia:** software, ktorý má časové alebo dátové obmedzenie. Umožní vyskúšať, no v určitom momente vyprší jeho funkcia a ďalšie použitie je až po úhrade.
- ▶ **Demoverzia:** software alebo počítačová hra, ktorá vám sprístupní určitú časť alebo niektoré levely bez obmedzení. Je ochutnávkou toho, čo získate, ak si kúpite plnú verziu.
- ▶ **Lite verzia:** ochudobnená, „odľahčená“ verzia inak plnej verzie aplikácie
- ▶ **Full** alebo **Pro:** ide o plnú verziu aplikácie. V niektorých prípadoch označená ako „Full“, zväčša však aplikácia priamo nesie označenie „Pro“.
- ▶ **Public domain:** takto označený software je zväčša len v podobe balíkov rôznych zdrojových kódov pre ďalších vývojárov a nadšencov programovania. Pre bežného smrteľníka len matrix. Množstvo znakov, textu...

VŠETCI

Spravodajstvo, magazíny a blogy

V internetovom priestore sa nachádza neuveriteľné množstvo typov prepojení. Bežný človek vidí len zoznamky, Facebook, Twitter, YouTube, Google, emailové rozhranie a správy. Internet však tvorí šialené množstvo komunikácie serverov, systémov, prepojení firiem, bankovníctva, dátové prenosy, emaily a ich dáta... Do internetu sa pripájajú celé krajiny, ich obrana, zdravotníctvo, databázy, polícia, spravodajstvo. To dôležité je šifrované, niečo zas bez potrebných zabezpečení.

Internet je rozsiahla oblasť ako pomaranč, kým verejnosť sa zväčša pohybuje len na povrchu jeho šupky. Používame najmä informačné zdroje, systémy, e-shopy a sociálne siete. Sú to informačné stránky, ktoré vďaka za vašu návštevu. Píšu a informujú, pričom informácie je možné neskôr dohľadať

cez vyhľadávače. Videoportály a správy na videu je možné dohľadať ťažšie. Musia vynaložiť viac námahy a peňazí, aby si zaplatili marketing. Čiže propagáciu slov a tém vo videu alebo propagáciu značky. Textové články si však hravo nájdete, pretože Google našťastie ešte stále pracuje s textom. Na prevádzkovanie portálu s informáciami nepotrebuje žiadnu licenciu, povolenie, oprávnenie a prakticky môžete do sveta hlásať čokoľvek a kedykoľvek. Sám sebe pánom ste, keď máte vlastnú doménu, obsah, sami si určujete smerovanie a ideu svojho miesta. Lenže stále to musí byť pohyb v medziach zákona, nepísať naozaj o čomkoľvek a akýmkoľvek spôsobom, bez porušovania zákonov a práv druhých. Na hrane sa nakoniec pohybujú portály so zaručenými liekmi proti rakovine, fake news a portály, o ktorých by sme najradšej ani nevedeli.

Primárne navštevujeme a dôverujeme značkám. Portálom typu pravda.sk, aktualita.sk, sme.sk, dennikn.sk, noviny.sk, hnonline.sk a podobne. Máme aj lifestyle alebo zábavné magazíny ako populárne refresher.sk, noizz.sk, doba.sk, a podobne. Z mnohých vidieť, že sú riadené marketingovými tímami, chrľí sa na vás množstvo reklamy na tenisky, moderné trendy, kultúru, festivaly. Skrátka, sú pre mladých a komercie v nich je miestami až príliš. Inokedy ešte nájdeme voľné miesto..., na chvíľku. Vďaka sociálnym sieťam a náhlym share-mániam (odrazu niečo zdieľame, lebo to momentálne letí) magazíny vidia, ktoré témy sa dobre čítajú a ktoré majú prvé priečky vo vyhľadávačoch. A preto je toho tak veľa, pretože im to prináša zisk. Peniaze hýbu svetom, nie to, čo ľudia naozaj chcú. Z čoho nemá blog, médium, alebo magazin čítanosť, tomu sa nikto nevenuje. Brzdí to rozvoj a ziskovosť stránok.

Slovenský bulvár a jeho psychologické návnady

Je to už pár rokov, čo slovenský bulvár úspešne zaviedol využívanie click-baitov – pútavých až prehnaných nadpisov. Vytvárajú pocit, pri ktorom ak prehlíadnete obsah článku, pocítite výčitku, ktorá vás bude prenasledovať, pretože vám zrejme uniklo niečo podstatné. Redaktori bulvárnych redakcií sú zavesení na britských bulvárnych plátkoch a prinášajú ponožkový vývar s nálepkou prvotriednej pochúťky. Bezcenné informácie pritom nemajú význam pre slovenského čitateľa. Základom je prinútiť ho čítať, a postará sa

o to šokujúci prvok, ktorý vidieť ako prvý – titulok článku. Ich nová kódová reč bola rozlúštená, a preto si neodpustím jej dekódovanie.

Dekódovací slovník titulkov slovenského bulváru a skutočných významov:

- ▶ „Sila, čo sa stalo potom / Neuveríte, čo sa stalo potom“ = ak je príbeh o búrlivom vzťahu, zrejme sa partneri na konci rozišli. Ak je článok o nespokojnom zamestnancovi, zrejme si na konci článku našiel lepšiu prácu. Nič, čo by zmenilo váš život, nečakajte.
- ▶ „Neuveriteľný zvrat“ = príbeh sa nakoniec uberal presne tým smerom, aký ste čakali od začiatku. Alebo ide o niečo, čo už bolo vo všetkých médiách, takže viete viac ako autor článku.
- ▶ „Cesta smrti“ = akákoľvek cesta na Slovensku, kdekoľvek v akomkoľvek meste či obci, kde sa stala smrteľná nehoda.
- ▶ „Auto smrti“ = akékoľvek auto vinníka pri smrteľnej nehode v rubrike Domáce a Krimi.
- ▶ „Zomrel známy herec“ = zomrel herec, ktorého takmer nikto nepozná a redaktor musí napísať pol strany o tom, kde hral, aby si aspoň väčšina čitateľov mohla spomenúť, že ho vôbec postrehli.
- ▶ „Fotografie ako z pornofilmu“ = pravdepodobne píš o nahej žene. Keďže však redaktori bulváru nikdy nevideli filmový žáner, ktorý spomínajú, majú to ťažké. Ukázať nahé prsia v sprche alebo prezentovať úchylné nahé fotografie známej herečky len preto, že ju „vymákol“ papparazzi pri prezliekaní na terase, nie je ani len na úrovni televízneho erotického filmu. Titulok s týmto žánrom však okamžite núti mužov klikať a presvedčiť sa o tom, „ako veľmi je tá žena odhalená naozaj...“.
- ▶ „Ukázala všetko!“ = opäť nepochybne časť titulkov s nahými fotkami známych žien. Najčastejšie sa objavuje tam, kde žena neukáže vlastne vôbec nič. Je nahá, ale šikovne rukami zahaľuje to, čo by mohlo dráždiť predstavosť.
- ▶ „Dôvod vás dozenie k slzám“ = informácia o slzách je v každom článku, ktorý je dojímavý, o smrti, o liečbe chorých, o tragédiách, o obetovaní sa. Zväčša je téma smutná, no spôsob, ako s ňou bulvár narába, je ešte smutnejší.
- ▶ „Drsný odkaz“ = drsný je zväčša svojou absurdnosťou, s akou je považovaný redaktorom za drsný. Najčastejšie ide o niekoho vyjadrenie, ktoré býva opod-

statnené, celkom obyčajné alebo predpokladané. Redaktori toto slovné spojenie používajú často vtedy, keď im vychádza nudný a nezaujímavý titulok k nudnému a nezaujímavému článku.

MLÁDEŽ

DOSPELÍ

PODNIKATEĽ

Skrývanie reklamy znižuje kvalitu obsahu

Ak chcete na internete zarobiť peniaze, musíte pôsobiť v niektorej z týchto štyroch oblastí:

1. Predávať a sprostredkovať.
2. Podvádzať a kradnúť.
3. Pôsobiť v prostredí filmov pre dospelých.
4. Vyvíjať stránky, systémy, aplikácie a pod.

Pre bežného človeka, prípadne blogera či majiteľa magazínu, je cestou prvá možnosť. Aj obyčajná stránka či blog o cestovaní svojím spôsobom predáva a nemusí byť e-shop. Predáva svojím článkom o turistickom ciele reklamný priestor. Niekde umiestnená reklama sa potom viaže na konkrétnu ponuku. Reklama podmieňuje obsah a mení to, o čom chceme a musíme písať, ak chceme zarobiť. Reklama a zisk nás menia. Na veľkých portáloch to platí ešte viac. Čím silnejší portál, tým viac láka tých, ktorí majú v rukách moc a peniaze, aby portál pomohol šíriť ich potreby ďalej. Veľké firmy predsa potrebujú médiá. Samy nemajú kanály, iba ak platenú reklamu, ktorá bude stále vnímaná ako reklama. Ak hovoríme o reklame, odlišujeme reklamu, kde jasne vidíte, že ide o reklamný banner alebo nejakú cenovku. Hovorme teraz o reklame, ktorú na prvý pohľad nevidíte. Je to reklama skrytá. Niekedy tak dobre skrytá, že ani po prečítaní článku nemáte pocit, že ste jej obeťou.

Úprava obsahu pre platiacich inzerentov

Pri správnom pohľade vidíme skrytú reklamu všade. Chce to len rozlišovať a sledovať novinky v komerčnej oblasti. Potom porovnávať a viac analyzovať spôsob, akým nám chce nejaké médium ukázať údajnú prirodzenú správu. Čo myslíte, čo je v skutočnosti článok, ktorý si známy denník nazve „ŠPECIÁLNY PROJEKT“? Je to presne to, čo by iní nazvali „PLATENÝ ČLÁNOK“.

SPECIALNY PROJEKT **Paškovi z Inkognita**
vyvoláva celé Slovensko. Možno ste mu volali aj vy

4 | **Máte tip?**

zdiefania

Otvoriť galériu

2 Galéria >

Zdroj: Špeciálny projekt

Riešenie na každý problém s internetom
 O skúsenosť so zákazníckou podporou sa podelil aj moderátor Vlado [REDACTED] ktorý porozprával vtipnú historku o svojom "fatálnom probléme" s internetom.

Práve ten je najčastejší problém dnešných ľudí. Aj na to má však Paško riešenie. Paškova rada znie, že zákazník by si mal v prvom rade skontrolovať, či má LTE mobil a 4G LTE SIM kartu. 4G sieť od [REDACTED] je totiž dostupná už pre vyše 93% populácie. Ak zákazník LTE SIM kartu nemá, v [REDACTED] mu ju vymenia na ktorejkoľvek predajni. Tiež zákazníkom odporúča, aby si vo svojom mobile zapli 4G LTE sieť v sekcii nastavenia mobilných dát.

V pondelkovej časti obľúbenej relácie [REDACTED] sa ako prvý hosť predstavil Paško, ktorého Michal [REDACTED] pracovne označil ako vyháňača diabla. Pohodového Paška nerozhádzala ani Zdenka, ktorá ho

Článok s výraznou viditeľnosťou písal o Paškovi, ktorému vyvoláva celé Slovensko. Správa sa samozrejme priláka, pretože chcete vedieť, prečo mu vyvoláva. Chybné číslo? Alebo je operátorom 112? Kdeže. Je zo zákaznickej linky mobilného operátora a v článku vás víta neprirodzený text a množstvo reklamy. Článok nie je označený jasne ako „reklama“. Autor snímky: Martin H.

Úprava obsahu pre SEO

SEO (Search Engine Optimisation), inak povedané filozofia úprav obsahu čitateľného pre vyhľadávače a posilňujúca hodnotu stránok, aby bola aj vo výsledkoch vyhľadávania na viditeľnejšom mieste. To si vyžaduje viacero úkonov. Začínajúc na čistom kóde stránok a končiac pri nastavení atribútov pri každom jednom odkaze v článku či obrázku v ňom. Magazíny, v ktorých sa objavuje priveľa nesúvisiacich článkov a v nich niekoľko odkazov smerujúcich na ponuku obchodov, sa pohrávajú práve so SEO. Rizikom sú vtedy, keď články vznikajú umelo, len aby prilákali vyhľadávače a priniesli spätný odkaz z článku o kobercoch do predajne kobercov. Je potom jedno, či má článok hlavu a päť, je pravdivý a či vôbec dáva zmysel. Česť tým, ktorí po-

núkajú produkty a služby a oslovujú blogerov, aby sami napísali prirodzené recenzie a popísali svoje skúsenosti.

Úprava obsahu pre „osobnosti“

Nie je ničím vzácnym a neznámym upravovať obsah podľa toho, o kom sa píše. Bulvár píše plánovane o tých celebritách, na ktoré má kontakt a s ktorými má dokonca aj dohody. Nepísané dohody majú niektoré slovenské celebrity, ktoré samy zásobujú bulvár, majú medzi novinármi priateľov. Vypýtajú si v automobilke auto zadarmo a aby z toho niečo automobilka mala, prisľúbia, že ich niekoľkokrát novinári odfotia v aute alebo pri ňom. Takéto dohody nie sú ničím neobvyklé. Lenže nie je to len auto. Pracoval som aj v tejto oblasti. Na kontakt s týmito ľuďmi sú vyhradení zamestnanci, ktorí podrobnosti dohodnú aj s médiami. Hlavne nenápadne a ticho. Samozrejme, že výstup potom nie je označený ako reklama. Niekedy stačí celebritku „požiadat“ a článok je na svete.

Úprava obsahu pre „sponzora“

Mám portál o autách a automobilka mi poskytla na týždeň auto, aby som o ňom napísal. Čo si myslíte? Jedna vec je vypočúť si zástupcu značky, keď predstavuje prednosti a zápory vozidla. Môže dať tip, na čo sa zamerať a čo je iné od minulých vozidiel. Lenže môže ísť aj o požiadavky, čo chce, aby v článku bolo. Vyhoviete? Toto auto bude len jedno z viacerých, ktoré na vyskúšanie dostanete. Nepochopíte a napíšete názor po svojom? Už to s vami riskovať nebude. Aj o tomto je život novinára.

Je dobré nájsť férový kompromis a aj pri pravdivom písaní nájsť priestor pre to dobré aj zlé. Kvalitu si všimnú čitatelia aj iné automobilky. Jeden príklad na začiatok. Sponzor je dôležitý. Najmä je sponzorom, pretože má nejaké očakávania a vy tieto očakávania plníte. Najokatejší sponzoring máme medzi tými, ktorí nevedia veľmi skrývať sponzorovanú podporu a ani sa to veľmi nežiada. Sponzori chcú byť počuť. Youtuberi a blogeri majú sledovaný prejav. Ich odberatelia hltajú každé slovo, takže sa nemožno čudovať, že jednu dvojicu youtuberov podporuje značka vodky. Neustále o nej v ich príspevkoch počujete, hoci 95 % odberateľov je pod 18 rokov. Naši youtuberi sa môžu pochváliť vagónmi značiek a produktov, ktoré propagovali. V zábe-

roch nie je produkt pre nič za nič. Všetko oblečenie, nápisy na šiltovkách, nápoje na stole, všetko má svoj sponzoring a pôsobí na sledujúcich viac, ako by ste si vôbec dokázali predstaviť. Robí to tak každý, koho meno a profil niečo znamená a ľudia ho sledujú. Robí to každá glamour instagramerka prezentujúca kostýmček alebo kozmetiku.

VŠETCI

Čo je to product placement?

Mnohé z toho, čo vidíte a sledujete na videách YouTube alebo vo filmoch, je účelovo pridané. Oblečenie, štýl alebo miesto, kde sa rozhodne youtuber niečo vyskúšať, v prípade sledovaných kanálov je len dohodnutý marketing. Volá sa to product placement, kedy je do filmu či hudby, prípadne knihy, umiestnená reklama. Aj automobilky a autá sa veľmi starostlivo do filmov vyberajú. Zábery na značky sa robia zväčša len v prípade, ak automobilka zaplatila. Prílišná podpora značky vozidiel v nejakom filme sa totiž bez vedomia a súhlasu automobilky môže teoreticky s ľahkosťou otočiť aj opačne. Žalobou za poškodzovanie a zneužívanie značky, ak film nemá dobré renomé. Najčastejšie sa vo filmoch objavuje Coca Cola, Dodge, Apple, Ford, FedEx, Pizza Hut a ďalšie prevažne americké značky.

Úprava obsahu pre podvodné stránky

Nesmiem zabudnúť na kategóriu, s ktorou sa na iných miestach stretávame minimálne. Sú to úpravy článkov a celých portálov pre účely podvodných stránok, akých je na Slovensku neuveriteľné množstvo. Podvodné stránky predávajú neexistujúce lieky, prípravky na záchranu sluchu starých ľudí, na liečbu slepoty a ďalšie nepredstaviteľné množstvo zdravotných ťažkostí. Stránky nesú logo a názov SLOVENSKÝ LEKÁRSKY PORTÁL a pokúšajú sa vytvoriť dojem, že aj obsah písal medicínsky odborník.